ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Υποκείμενα δικαίου

Το φυσικό πρόσωπο

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2026-2027

Επ. Καθηγητής (υπό διορισμό) Σ. Κιτσάκης

ΑΚ 34 · «ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΔΙΚΑΙΟΥ»

«Κάθε άνθρωπος είναι ικανός να έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις».

> Ικανότητα δικαίου = η ικανότητα να είναι κάποιος υποκείμενο του δικαίου. Επειδή το υποκείμενο αποκαλείται και «πρόσωπο», η ικανότητα δικαίου καλείται και «προσωπικότητα».

ΒΑΣΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΚ 34

α) Ο άνθρωπος έχει τη γενική ικανότητα δικαίου

είναι *υποκείμενο* και όχι αντικείμενο δικαίου

Αντιδιαστολή: Πρόσωπο – Πράγμα

ΒΑΣΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΚ 34

β) «Κάθε άνθρωπος»

Ικανότητα δικαίου έχει κάθε άνθρωπος **ανεξάρτητα από φύλο, φυλή, χρώμα, ηλικία και θρησκεία**.

Αλλοδαποί: για το αστικό δίκαιο δεν υπάρχει διαφορά (και ΑΚ 4) — η ικανότητα μπορεί να περιορίζεται, αλλά δεν μπορεί να καταργείται.

ΒΑΣΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΚ 34

γ) Μόνο ο άνθρωπος (όχι τα ζώα)

δ) Καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής (ΑΚ 35)

Παραίτηση

> Η **ΑΚ 34** είναι **κανόνας δημοσίας τάξεως** και **διάταξη αναγκαστικού δικαίου δικαίου**
>
> Η εφαρμογή της δεν μπορεί να αποκλειστεί με αντίθετη συμφωνία των μερών.

ΟΡΙΣΜΟΣ

Ικανότητα δικαίου είναι η ικανότητα να είναι κάποιος φορέας ή υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Επιπλέον: φορέας αναγνωριζόμενων στο δίκαιο **ελευθεριών** (να καταρτίζει ή όχι δικαιοπραξίες, να συμμετέχει ή όχι σε σωματεία, να συντάσσει ή όχι διαθήκη κ.λπ.)

Υποκείμενο **έννομων σχέσεων** (π.χ. συγγένεια) και **καταστάσεων** (π.χ. ιθαγένεια, κατοικία)

Γενική και ειδική ικανότητα δικαίου

Γενική (ΑΚ 34)

Αναφέρεται σε όλες τις έννομες σχέσεις και καταστάσεις: η καταστάσεις: η **αφηρημένη ικανότητα του ανθρώπου** να **ανθρώπου** να μετέχει σε έννομες σχέσεις και να είναι είναι φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

→ **αναπαλλοτρίωτη** · δεν περιορίζεται

Ειδικές

Ικανότητες να είναι κάποιος υποκείμενο **συγκεκριμένων συγκεκριμένων** έννομων σχέσεων (π.χ. γάμου, υιοθεσίας υιοθεσίας κ.λπ.).

→ μπορούν να περιοριστούν, μέχρις ενός ορίου

Διακρίσεις από συγγενείς έννοιες

Ικανότητα προς το πράττειν	Να επιφέρει έννομα αποτελέσματα με τη συμπεριφορά του, «*φυσική ικανότητα βούλησης*». Δεν την έχει *βούλησης*». Δεν την έχει π.χ. το βρέφος ή ο άνθρωπος στη διάρκεια του ύπνου. Προϋποθέτει ικανότητα Προϋποθέτει ικανότητα δικαίου.
Δικαιοπρακτική ικανότητα	Να καταρτίζει αυτοπροσώπως δικαιοπραξίες (ΑΚ 127 επ.) — να επιφέρει έννομες συνέπειες ο ίδιος.
Ικανότητα προς καταλογισμό	Να επιφέρει ίδρυση ευθύνης εις βάρος του.

Εν κατακλείδι: ικανότητα δικαίου έχει *και αυτός που δεν διαθέτει δικαιοπρακτική ικανότητα ή ικανότητα καταλογισμού*.

ΑΚ 35

Αρχή και τέλος του φυσικού προσώπου

Το άρθρο 35 ρυθμίζει την **αρχή και το τέλος της ύπαρξης του προσώπου για το δίκαιο**. Δύο χρονικά σημεία:

Ο **ακριβής προσδιορισμός** τους είναι αίτημα της **ασφάλειας του δικαίου**: πρέπει να είναι σαφές **πότε υπήρξε κάποιος φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων**, κυρίως στο κληρονομικό δίκαιο.

ΑΚ 35: «το πρόσωπο αρχίζει να υπάρχει μόλις γεννηθεί ζωντανό»

Συμπλήρωση του άρθρου 34: κάθε άνθρωπος «**πάντοτε**», δηλαδή από τη γέννηση έως τον θάνατο, έχει ικανότητα δικαίου.

Προϋποθέσεις · (α) Να υπάρχει τοκετός

Τοκετός

Αποχωρισμός του νεογνού από το μητρικό σώμα, φυσιολογικά ή φυσιολογικά ή με χειρουργική επέμβαση — **αυθύπαρκτη ζωή ζωή**

Ανθρώπινη μορφή;

Δεν απαιτείται: ό,τι κατάγεται από άνθρωπο θεωρείται άνθρωπος, παρά την οποιαδήποτε ελαττωματική διάπλαση.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

(β) Το νεογέννητο να γεννήθηκε ζωντανό

Δεν υπάρχει τεκμήριο ότι γεννήθηκε ζωντανό· κρίνεται με βάση την ιατρική επιστήμη: αναπνοή, άλλα σημάδια ζωής, εγκεφαλική λειτουργία

Αδιάφορη η διάρκεια της ζωής

Αδιάφορο αν ήταν βιώσιμο

ΑΡΘΡΟ 36: ΤΟ ΚΥΟΦΟΡΟΥΜΕΝΟ

ΑΚ 36: «ως προς τα δικαιώματα που του επάγονται το κυοφορούμενο θεωρείται γεννημένο, αν γεννηθεί ζωντανό»

Το **άρθρο 35 συμπληρώνεται από το άρθρο 36**· χωρίς αυτό, το **κυοφορούμενο θα ήταν απροστάτευτο**:

α) Αν σκοτωθεί ο πατέρας σε ατύχημα, δεν θα είχε αξιώσεις (ΑΚ 928).
β) Δεν θα κληρονομούσε, αφού δεν θα ήταν «πρόσωπο» (ΑΚ 1711).

Τεχνική: πλάσμα δικαίου

Η κατά τη βούληση του νομοθέτη εξομοίωση δύο καταστάσεων, οι οποίες δεν είναι όμοιες.

Δικαιώματα απονέμονται **σε οντότητες που ο νόμος εξομοιώνει με φυσικά πρόσωπα**, χωρίς να έχει λάβει χώρα ακόμη η γέννηση.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΛΑΣΜΑΤΟΣ

Α. Να υπάρχει κυοφορούμενος

Έννοια «κυοφορουμένου»

> Να έχει ήδη **λάβει χώρα το γεγονός της σύλληψης κατά τον χρόνο επαγωγής** του δικαιώματος.

ΙΑΤΡΙΚΩΣ ΥΠΟΒΟΗΘΟΥΜΕΝΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

Ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή (ΑΚ 1455 επ. – ν. 3089/2002 και 3305/2005)

- ειδικά η **εξωσωματική (in vitro) γονιμοποίηση**

Φυσική σύλληψη

Γονιμοποίηση του ωαρίου και **εμφύτευση** στη μήτρα **συμπίπτουν**.

Εξωσωματική γονιμοποίηση

Το ωάριο γονιμοποιείται στον δοκιμαστικό σωλήνα και μετά *εμφυτεύεται* → **διάσταση γονιμοποίησης και εμφύτευσης**

Το **γονιμοποιημένο** αλλά **μη εμφυτευμένο** ωάριο **δεν είναι «κυοφορούμενο» κατά κυριολεξία**.

Ανάλογη εφαρμογή της ΑΚ 36; Ίση μεταχείριση εξωσωματικής και «φυσικής» γονιμοποίησης;

Ναι

Το εξωσωματικά γονιμοποιημένο ωάριο είναι εν δυνάμει ζωντανός οργανισμός.

Όχι

Δεν είναι ακόμη εξατομικευμένος οργανισμός αλλά προστατευόμενο πράγμα· εμφύτευση και μετά από 10 χρόνια (κρυοσυντήρηση) — ασφάλεια δικαίου.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΛΑΣΜΑΤΟΣ

Β. Το κυοφορούμενο να γεννηθεί ζωντανό

Αποτελεί **νομική αίρεση** (*condicio juris: όρος που θέτει ο νόμος για μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός*). Η κτήση είναι προσωρινή και **μετέωρη** μέχρι την πλήρωση ή τη ματαίωση της αίρεσης.

Πλήρωση · γεννιέται ζωντανό

Η κτήση γίνεται οριστική, **αναδρομικώς** από τη στιγμή της επαγωγής.

Ματαίωση · δεν γεννιέται ζωντανό

Θεωρείται ότι δεν απέκτησε ποτέ δικαιοκτητική ικανότητα· τα δικαιώματα αναιρούνται αναδρομικώς.

- **ΑΚ 1711**: η επαγωγή της κληρονομίας θεωρείται ότι έγινε **ήδη κατά τον χρόνο θανάτου** του κληρονομουμένου
- **ΑΚ 928 εδ. β΄**: η αποζημίωση για στέρηση διατροφής θεωρείται ότι **αποκτήθηκε από τη θανάτωση** του πατέρα

«Ως προς τα δικαιώματα που του επάγονται»

Ατελής ικανότητα δικαίου του κυοφορουμένου:

αναφέρεται **μόνο στα δικαιώματα** που του επάγονται κατά την κυοφορία.
Δεν επάγονται υποχρεώσεις, **εκτός αν αυτό προβλέπεται από άλλη διάταξη** (π.χ. ΑΚ 1711).

Περαιτέρω προστασία του κυοφορουμένου

Παραγραφή: οι αξιώσεις του **δεν παραγράφονται**

Δεν χωρεί χρησικτησία εις βάρος του, κατ' ανάλογη εφαρμογή της **ΑΚ 1055**.

Η **ΑΚ 36** εφαρμόζεται σε **όλα τα δικαιώματα**, ακόμη και χωρίς ειδική ρύθμιση.

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΑΚ 36

Ο κυοφορούμενος μπορεί, εφόσον γεννηθεί ζωντανός:

1 **Να κληρονομήσει**

(ΑΚ 1711 εδ. α΄) π.χ. τον πατέρα του που πέθανε πριν από τον τοκετό

2 **Να ζητήσει αποζημίωση για θανάτωση προσώπου (ΑΚ 928) και ικανοποίηση για ψυχική οδύνη (ΑΚ 932 εδ. γ΄)**

π.χ. από εκείνον που σκότωσε τον πατέρα του

3 Να ζητήσει **αποκατάσταση της ζημίας της υγείας του υγείας του**

που υπέστη ως έμβρυο (ΑΚ 57 επ., 914 επ.), π.χ. από τον τραυματισμό της εγκύου μητέρας του

4 Να οριστεί **δικαιούχος σε γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου**

(ΑΚ 410 επ.) π.χ. τραπεζικός λογαριασμός που άνοιξε ο πατέρας πατέρας υπέρ του παιδιού

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ

γ) «Μήπω συνειλημμένος»

Περιορισμένη προστασία και για όποιον δεν έχει ακόμη συλληφθεί — υπό την προϋπόθεση ότι θα συλληφθεί και θα συλληφθεί και θα γεννηθεί ζωντανός (ΑΚ 1924, 1999). Ακόμη και στη μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση (ΑΚ 1457). (ΑΚ 1457).

Σκοπός: η βούληση του κληρονομουμένου και τα κληρονομικά δικαιώματα του μη συνειλημμένου.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Θάνατος και αφάνεια

Το φυσικό πρόσωπο

Α. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΤΟΥ (ΑΚ 35, 37)

ΑΚ 35: «το πρόσωπο… παύει να υπάρχει με το θάνατό του»

Ι. Ο θάνατος είναι ο **μοναδικός λόγος τέλους** του φυσικού προσώπου. Δεν μπορεί για άλλο λόγο να αφαιρεθεί η ικανότητα δικαίου.

Με το θάνατο όμως παύει η ικανότητα δικαίου — δεν θεμελιώνεται καμία έννομη σχέση θανόντος.

> Εξαιρέσεις: **μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση και θεμελίωση συγγένειας**
>
> **ΑΚ 57 § 1: προστασία στοιχείων της προσωπικότητας θανόντος**

ΙΙ. Η επέλευση του θανάτου

Ο **ΑΚ δεν προβλέπει τους όρους** υπό τους οποίους επέρχεται ο θάνατος· κρίνεται με βάση τα **διδάγματα της ιατρικής επιστήμης**.

• Παλαιότερα: **παύση αναπνοής και κυκλοφορίας του αίματος**

• Μάλλον κρατούσα άποψη: ο θάνατος επέρχεται με την **παύση των εγκεφαλικών λειτουργιών** — έτσι και ο νομοθέτης στις μεταμοσχεύσεις (ν. 3984/2011, άρθρο 9 § 6: νέκρωση του εγκεφαλικού στελέχους)

Α. Η ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Η ΑΚ 37 ρυθμίζει το βάρος απόδειξης

> **ΑΚ 37:** «όποιος ισχυρίζεται, για να ασκήσει δικαίωμα, ότι ένα πρόσωπο ζει ή πέθανε, ή ότι σε ορισμένη εποχή ζούσε ή ότι επέζησε από κάποιον άλλο, οφείλει να το αποδείξει»

Η ΑΚ 37 **ρυθμίζει την απόδειξη του θανάτου**, αλλά και **άλλων περιστατικών της ζωής**: τη γέννηση, τη ζωή, ότι κάποιος επέζησε κάποιου άλλου.

Κύρια αποδεικτικά μέσα για τη γέννηση και το θάνατο: οι ληξιαρχικές πράξεις — μόνο ως προς όσα έλαβαν χώρα ενώπιον του ληξιάρχου. Για τα λοιπά: όλα τα αποδεικτικά μέσα.

Για τον **θάνατο ο ΑΚ καθιερώνει και μαχητά τεκμήρια** (ΑΚ 38, 39)

Ι. ΑΚ 38: Τεκμήριο συναποβιώσεως

> «Αν περισσότεροι έχουν πεθάνει και δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι ο ένας επέζησε από κάποιον άλλο, τεκμαίρεται ότι όλοι πέθαναν ταυτόχρονα».

Η απόδειξη του θανάτου ως γεγονότος είναι σχετικά ευχερής.

Δύσκολη μπορεί να είναι η **απόδειξη του ακριβούς χρονικού σημείου του θανάτου**, ειδικά σε σχέση με κάποιο άλλο πρόσωπο.

ΑΚ 38 · ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΣΥΝΑΠΟΒΙΩΣΕΩΣ

1. Προϋποθέσεις

α) **θάνατος δύο ή περισσότερων προσώπων** και
β) **αδυναμία απόδειξης της χρονικής σειράς θανάτου**

Δεν απαιτείται ίδια αιτία ή συγγένεια, ούτε ο θάνατος να επήλθε στον ίδιο τόπο.
Σημασία έχει η αδυναμία απόδειξης: εφαρμόζεται ακόμη και αν είναι βέβαιο ότι ο θάνατος δεν επήλθε ταυτόχρονα, αλλά δεν μπορεί να αποδειχθεί η σειρά των θανάτων.

2. Συνέπεια

Όλοι θεωρείται ότι πέθαναν ταυτοχρόνως και κανείς δεν απέκτησε δικαίωμα (ιδίως κληρονομικό) από τον άλλο —π.χ. αν δύο σύζυγοι αποβιώσουν άτεκνοι, τον καθένα θα κληρονομήσουν οι δικοί του συγγενείς.

> Το τεκμήριο είναι **μαχητό**

ΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Γ. ΑΚ 39

> «Θεωρείται ότι έχει αποδειχθεί ο θάνατος προσώπου που το σώμα του δεν βρέθηκε, αν εξαφανίστηκε υπό συνθήκες που κάνουν τον θάνατό του βέβαιο».

Ο θάνατος του προσώπου **πρέπει να είναι βέβαιος** — **όχι απλώς πολύ πιθανός**· τότε εφαρμόζονται οι διατάξεις για την αφάνεια.

Το τεκμήριο είναι **μαχητό**

Δ. ΑΦΑΝΕΙΑ

Ι. Έννοια

> **ΑΚ 40:** «Αν ο θάνατος προσώπου είναι πολύ πιθανός, επειδή εξαφανίστηκε ενώ βρισκόταν σε κίνδυνο ζωής, ή επειδή λείπει πολύ καιρό χωρίς ειδήσεις, το δικαστήριο το κηρύσσει άφαντο ύστερα από αίτηση οποιουδήποτε εξαρτά δικαιώματα από τον θάνατό του»

Ο θάνατος είναι **πολύ πιθανός, αλλά όχι βέβαιος**
Μπορεί να ζητηθεί η κήρυξη του προσώπου σε αφάνεια, που δημιουργεί **τεκμήριο** θανάτου, *ώστε να μην παραταίνεται η αβεβαιότητα ως προς τις νομικές του σχέσεις.*
Το **τεκμήριο δημιουργεί η αφάνεια**

ΟΡΙΣΜΟΣ

Αφάνεια είναι η αστική κατάσταση, στην οποία ορισμένο πρόσωπο κηρύσσεται θεωρείται νεκρό.

II. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΦΑΝΕΙΑΣ

1. Ο θάνατος να είναι πολύ πιθανός

Όταν ο θάνατος **είναι βέβαιος**: ΑΚ 39.

> **Δεν** αφορά περιπτώσεις **απουσίας ή εξαφάνισης φυσικού προσώπου**, του οποίου **ο θάνατος δεν θεωρείται πιθανός**. Εκεί προέχει η προστασία της περιουσίας του απόντος (ΑΚ 1689–1694) ή η ρύθμιση άλλων ζητημάτων (π.χ. ΑΚ 1510 § 3) — όχι η εκκαθάριση των έννομων σχέσεων, όπως στην αφάνεια.

2. Εξαφάνιση ή απουσία (Για ποιό λόγο πιθανολογείται ο θάνατος)

α) Εξαφάνιση **σε κίνδυνο ζωής** (π.χ. ναυάγιο, πόλεμος)

β) **Μακρόχρονη απουσία χωρίς ειδήσεις**

Κοινό στοιχείο: πάροδος χρονικού διαστήματος

II. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΦΑΝΕΙΑΣ

Εξαφάνιση σε κίνδυνο ζωής και πάροδος ενός έτους από τη στιγμή του κινδύνου (ΑΚ 40, 41)

• Ο κίνδυνος ζωής καθιστά τον θάνατο πιθανό και δικαιολογεί το σύντομο διάστημα του έτους.

• Κίνδυνος ζωής νοείται όχι μόνο ο αντικειμενικός (π.χ. πόλεμος) αλλά και ο υποκειμενικός (π.χ. μεγάλη ηλικία και μειωμένη ικανότητα αντιλήψεως).

• *Παραδείγματα*: ναυάγιο, σεισμός, πόλεμος, τρομοκρατική ενέργεια, πυρκαγιά, πτώση αεροπλάνου — όπου ο θάνατος δεν είναι βέβαιος.

• Η προθεσμία ξεκινά από τη στιγμή του κινδύνου (ΑΚ 41).

II. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΦΑΝΕΙΑΣ

Μακρόχρονη απουσία χωρίς ειδήσεις και πάροδος **πέντε ετών** από την τελευταία είδηση (ΑΚ 40, 41)

• Η **απλή απουσία** δεν αρκεί: **η μακρόχρονη απουσία πρέπει να συνδυάζεται με συνθήκες που καθιστούν τον θάνατο πολύ πιθανό** (ΑΚ 40 — π.χ. αρρώστια, υπερήλικας κ.λπ.).

• **«Έλλειψη ειδήσεων»**: καμία είδηση **για το αν ζει** — δεν αρκεί ότι απλώς είναι άγνωστη η διαμονή του.

• Η προθεσμία ξεκινά από την τελευταία στιγμή του κινδύνου, αν αυτός ήταν παρατεταμένος (ΑΚ 41).

1. Αίτηση

Μπορεί να την υποβάλει οποιοσδήποτε εξαρτά δικαιώματα από τον θάνατο του προσώπου (ΑΚ 40): κληρονόμοι, αιτία θανάτου δωρεοδόχος, δικαιούχος ασφαλιστικής αποζημίωσης, σύζυγος.

Όχι οι δανειστές: τα δικαιώματά τους δεν εξαρτώνται από τον θάνατο του οφειλέτη.

> Αρμόδιο: **Μονομελές Πρωτοδικείο** (ΚΠολΔ 739, 740 § 1) της τελευταίας κατοικίας ή διαμονής, αλλιώς της πρωτεύουσας (ΑΚ 42) · εκούσια δικαιοδοσία

2. *Δύο στάδια διαδικασίας* (ΑΚ 43, 44)

α) ΑΚ 43: δημοσίευση περίληψης και πρόσκληση για πληροφορίες — προθεσμία τουλάχιστον ενός έτους

β) ΑΚ 44: απόδειξη, κήρυξη αφάνειας και χρόνος έναρξης

ΑΚ 45: η αίτηση απορρίπτεται αν δεν αποδειχθούν τα γεγονότα ή εμφανιστεί ο εξαφανισθείς ή φθάσουν ειδήσεις ή αποδειχθεί ο θάνατος

ΑΚ 47: δημοσίευση

> Απόφαση: αμετάκλητη (ΚΠολΔ 785 § 1) · ισχύς έναντι όλων · διαπλαστικός χαρακτήρας

ΑΚ 48

> «Μετά τη δημοσίευση της τελεσίδικης απόφασης που κηρύσσει την αφάνεια, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, μπορούν να ασκηθούν όλα τα δικαιώματα που εξαρτώνται από το θάνατο του αφάντου σαν να είχε αποδειχθεί ο θάνατος.
>
> Τα αποτελέσματα της κήρυξης της αφάνειας αρχίζουν από το χρόνο που σύμφωνα με την απόφαση άρχισε η αφάνεια».

1. Νόμιμο μαχητό τεκμήριο θανάτου

Με την απόφαση δημιουργείται **νόμιμο τεκμήριο θανάτου** του εξαφανισθέντος από τον χρόνο που η απόφαση όρισε ως χρόνο έναρξης της αφάνειας.

Η ρύθμιση αφορά την **άσκηση των δικαιωμάτων**, αφού η **επαγωγή** τους έχει ήδη γίνει κατά τον χρόνο έναρξης της αφάνειας.

> **Έννοια τεκμηρίου**: ένα άγνωστο γεγονός (ο θάνατος) θεωρείται αποδεδειγμένο με βάση άλλο γνωστό γεγονός.

2. Ειδικότερες συνέπειες

α) Για τον άφαντο

Λήξη γονικής μέριμνας (ΑΚ 1538) — απόσβεση προσωποπαγών έννομων σχέσεων (επικαρπία, πληρεξουσιότητα ή εντολή ΑΚ 223, 726, εταιρική σχέση ΑΚ 773) — λήξη της προσωπικότητας· όμως ΑΚ 57 § 1 εδ. 2 («το δικαίωμα αυτό»).

β) Δικαιώματα τρίτων

Κληρονομική διαδοχή — χρόνος επαγωγής (ΑΚ 1711): ο χρόνος έναρξης της αφάνειας σύμφωνα με το δικαστήριο.

γ) Εξαίρεση: ο γάμος

> **ΑΚ 1440: Ο γάμος δεν λύνεται αυτοδικαίως**
> **Η κήρυξη της αφάνειας αποτελεί λόγο διαζυγίου.**

Λόγος: η ελπίδα του επιζώντος συζύγου για την επανεμφάνιση — ισχύει και γι' αυτόν που δεν ελπίζει πια.

Όμως: το κληρονομικό δικαίωμα του συζύγου δεν αμφισβητείται.

Αγωγή διαζυγίου: απόλυτος ανυπαίτιος λόγος.
Κατά την κρατούσα άποψη στρέφεται κατά του αφάντου και του επιδίδεται ως αγνώστου διαμονής, σαν να ήταν ζωντανός. Η απόφαση που κηρύσσει την αφάνεια δεσμεύει το δικαστήριο του διαζυγίου.

2. ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

δ) Παροχή ασφάλειας

> **ΑΚ 49:** «Οι κληρονόμοι και οι κληροδόχοι της περιουσίας του αφάντου έχουν υποχρέωση να δώσουν ασφάλεια για την ενδεχόμενη απόδοση της περιουσίας σε επικρατέστερους δικαιούχους ή στον άφαντο. Όσοι ασκούν οποιοδήποτε άλλο δικαίωμα που εξαρτάται από το θάνατο του αφάντου μπορούν να υποχρεωθούν σε ασφάλεια. Η ασφάλεια αίρεται όταν περάσουν δέκα χρόνια από τότε που η περιουσία παραδόθηκε στους κληρονόμους ή τους κληροδόχους ή από τότε που ασκήθηκε άλλο δικαίωμα».

αα) Σκοπός

Προστασία του αφάντου και τρίτων

ββ) Δικαιούχοι

- **Επικρατέστερο κληρονομικό δικαίωμα** (χρονικό σημείο θανάτου – απαραίτητη άρση αφάνειας)

- **Όσοι έχουν υποχρέωση έναντι του αφάντου**
- **Ο άφαντος**

γγ) Υπόχρεοι

- **Κληρονόμοι**
- **Οποιοσδήποτε αντλεί δικαίωμα εξαιτίας του θανάτου** (δωρεοδόχος, δικαιούχος ασφάλειας ζωής)

V. ΑΡΣΗ ΤΗΣ ΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΦΑΝΤΟΥ

ΑΚ 46: «Ύστερα από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον το δικαστήριο μπορεί να άρει την κατάσταση της αφάνειας ή να μεταβάλει το χρόνο της έναρξής της. Στη δίκη κλητεύεται και εκείνος που είχε ζητήσει να κηρυχθεί η αφάνεια ή, αν έχει πεθάνει ή κατοικεί στο εξωτερικό ή είναι άγνωστη η διαμονή του, ο εισαγγελέας».

ΑΚ 50: «Αν εμφανιστεί ο άφαντος ή αναγνωριστεί ότι τρίτοι έχουν επικρατέστερα δικαιώματα, αυτοί που άσκησαν δικαίωμα από την κήρυξη της αφάνειας έχουν υποχρέωση να αποδώσουν ό,τι πήραν. Αν πρόκειται για κληρονομιά, εφαρμόζονται οι διατάξεις για την αγωγή περί κλήρου».

V. ΑΡΣΗ ΤΗΣ ΑΦΑΝΕΙΑΣ

I. Προϋποθέσεις άρσης της αφάνειας

ΑΚ 50: δύο πραγματικά

Αν εμφανιστεί ο άφαντος ή

Αν αναγνωριστεί ότι τρίτοι έχουν επικρατέστερα δικαιώματα».

1. «Εμφάνιση του αφάντου»

Αυτοπρόσωπη εμφάνιση στο δικαστήριο ή άλλο ισοδύναμο γεγονός (π.χ. βίντεο).

2. Επικρατέστερα δικαιώματα τρίτων

Απόδειξη θανάτου

Αν μετά την κήρυξη αποδειχθεί ο θάνατος (στην αφάνεια ο θάνατος δεν είναι βέβαιος, πρβλ. ΑΚ 40).

1. Διαδικασία

> **ΑΚ 46 εδ. α΄: Άρση της κατάστασης αφάνειας / μεταβολή του χρόνου έναρξης**

- Με αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον, στο ίδιο δικαστήριο που κήρυξε την αφάνεια (ΚΠολΔ 783).
- Οι αποφάσεις είναι **διαπλαστικές** και, όταν καταστούν αμετάκλητες, ισχύουν υπέρ και κατά όλων, τηρουμένης της **ΑΚ 47** (ΚΠολΔ 785 § 1).
- Αν την αίτηση υποβάλει ο ίδιος ο άφαντος, η απόφαση που τη δέχεται δεν προσβάλλεται με έφεση, αναψηλάφηση ή αναίρεση (ΚΠολΔ 785 § 2).

2. Ουσιαστικές έννομες συνέπειες

α) Αν αποδειχθεί ο θάνατος

Η κληρονομία επάγεται κατά τον πραγματικό χρόνο θανάτου και όχι κατά τον χρόνο που όρισε η απόφαση.

β) Επανεμφάνιση

Μόνη η εμφάνιση του αφάντου δεν ενεργοποιεί την υποχρέωση των κληρονόμων να αποδώσουν την κληρονομία. Απαιτείται και απόφαση που αίρει την κατάσταση της αφάνειας.

3. Αξίωση (ΑΚ 50)

Ο άφαντος ή και τρίτοι με επικρατέστερα δικαιώματα μπορούν να απαιτήσουν την επιστροφή της περιουσίας από όσους την κατέχουν (**ΑΚ 50**).

Κατά τη μάλλον κρατούσα γνώμη ο άφαντος έχει την αγωγή περί κλήρου (**ΑΚ 1883**), αλλά και τις ειδικές αγωγές (π.χ. διεκδικητική, αδικαιολόγητου πλουτισμού) — παραλλαγή της αγωγής περί κλήρου με **αρνητικό αναγνωριστικό αίτημα ως προς την αφάνεια** και θετικό **αίτημα απόδοσης**.

Τα θιγόμενα δικαιώματα τρίτων προστατεύονται κατά την ΚΠολΔ 779:

> **ΚΠολΔ 779:** «Αν ανακληθεί ή μεταρρυθμιστεί ή εξαφανιστεί ή ανασταλεί η ισχύς μιας απόφασης, είναι ισχυρές οι καταβολές που έγιναν καλόπιστα από τον υπόχρεο ή τρίτο και δεν θίγονται τα δικαιώματα τα οποία απέκτησαν, καθώς και οι δικαιοπραξίες τις οποίες ενήργησαν τρίτοι καλόπιστα, με βάση την απόφαση, ώσπου να ισχύσει η απόφαση που ανακαλεί, μεταρρυθμίζει, εξαφανίζει ή αναστέλλει την ισχύ της προηγούμενης».

4. Επανεμφάνιση και οικογενειακές σχέσεις

> Με την εμφάνιση δεν ανασυστάται αυτοδικαίως ο γάμος, ο οποίος λύθηκε με διαζύγιο λόγω αφάνειας (ΑΚ 1440).

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Η εξατομίκευση του προσώπου

Το φυσικό πρόσωπο

ΕΝΝΟΙΑ

Εξατομίκευση του προσώπου

Δηλαδή ο **προσδιορισμός του και η διάκρισή του από τους άλλους ανθρώπους.**

Κάθε φυσικό πρόσωπο έχει ορισμένες ιδιότητες (πραγματικές ή νομικές), που ονομάζονται συνήθως και **καταστάσεις του φυσικού προσώπου** και χρησιμεύουν στην εξατομίκευσή του.

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ Ή ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

1. Το όνομα	**2. Το φύλο**	**3. Η συγγένεια**
4. Η κατοικία	**5. Η ιθαγένεια**	**6. Η ηλικία**

1. ΤΟ ΟΝΟΜΑ

Το όνομα και το επώνυμο

Το κύριο μέσο εξατομίκευσης: η **χρησιμοποίηση ορισμένης λέξης ή λέξεων για τον προσδιορισμό της ταυτότητας** του προσώπου.

ΠΠρΑθ 6822/2001: το «φραστικό σύμβολο» εξατομίκευσης.

Κάθε πρόσωπο είναι **υποχρεωμένο να έχει όνομα** — **τουλάχιστον κύριο όνομα και επώνυμο** (**ΑΚ 43 § 2**).

Επώνυμο: διάκριση από τα μέλη άλλων οικογενειών

Κύριο όνομα: διάκριση από τα μέλη της οικογένειάς του

Πατρώνυμο: διακριτικό, αν δύο έχουν ίδιο κύριο όνομα και επώνυμο

ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΟΝΟΜΑ

Ονοματοδοσία

• Επιλογή **ελεύθερη**, χωρίς προσβολή του ηθικού, θρησκευτικού ή εθνικού συναισθήματος, της αξιοπρέπειας ή των χρηστών ηθών.

• Δικαίωμα έχει **αυτός που έχει την επιμέλεια του τέκνου**: οι γονείς που ασκούν από κοινού τη γονική μέριμνα (**ΑΚ 1510**) ή ο γονέας που την ασκεί μόνος.

• Όχι **τίτλοι ευγενείας** ή **διάκρισης.**

• **Αν οι γονείς διαφωνούν**, αποφασίζει το δικαστήριο κατά το συμφέρον του τέκνου (1750/2025).

Το όνομα του παππού στο πρωτότοκο αγόρι δεν είναι έθιμο —λείπει η συνείδηση δικαίου (ΑΠ 825/1995).

Το δικαίωμα της ονοματοδοσίας

Είναι **διαπλαστικό** και ασκείται με **μονομερή τυπική δικαιοπραξία**: στη βάπτιση με δήλωση στον θρησκευτικό λειτουργό ή απευθείας στον ληξίαρχο.

> Η ονοματοδοσία **δεν εξαρτάται και δεν αποτελεί στοιχείο του μυστηρίου της βάπτισης** (ΟλΑΠ 240/1975).

Αλλαγή κύριου ονόματος

Μόνο **με δικαστική απόφαση** (εκούσια δικαιοδοσία, άρθρο 14 ν. 344/1976, ΚΠολΔ 782 § 2), εφόσον υπάρχει **έννομο συμφέρον** — π.χ. όνομα όχι εύηχο ή που προκαλεί σύγχυση με το επώνυμο (ΑΠ 573/1981).

ΕΠΩΝΥΜΟ

Κτήση του επωνύμου (για το τέκνο)

Παράγωγη κτήση— το πρόσωπο αποκτά το επώνυμο κάποιου άλλου: **ΑΚ 1505** (τέκνο εντός γάμου), **1506** (τέκνο εκτός γάμου) **και 1563** (θετό τέκνο)

Πρωτότυπη κτήση (σταθερή χρήση λέξης ως επωνύμου): **έχει εκλείψει**.

Αλλαγή επωνύμου: πράξη του περιφερειάρχη (ν.δ. 2573/1953)· η αρμοδιότητα πέρασε στους Δήμους (άρθρο 94 § 6 ν. 3852/2010).

Γάμος και σύμφωνο συμβίωσης (αναφορικά με τους συζύγους)

Μετά τον ν. 1329/1983 ο γάμος **δεν μεταβάλλει το επώνυμο των συζύγων** ως προς τις έννομες σχέσεις τους (**ΑΚ 1388 § 1**).

Στις κοινωνικές σχέσεις ο ένας μπορεί να χρησιμοποιεί το επώνυμο του άλλου, αν αυτός συναινεί (**ΑΚ 1388 § 2**)· το ίδιο και στο σύμφωνο συμβίωσης (άρθρα 5 ν. 3719/2008, 4 ν. 4356/2015).

Οι σύζυγοι μπορούν επίσης να προσθέσουν (όχι να αντικαταστήσουν) το επώνυμο του άλλου στις έννομες και κοινωνικές σχέσεις με κοινή δήλωση στον ληξίαρχο (ΑΚ 1388 § 3).

ΨΕΥΔΩΝΥΜΟ

Ψευδώνυμο και παρώνυμο

Ψευδώνυμο: επινοηθείσα ονομασία που το ίδιο το πρόσωπο χρησιμοποιεί αυτοβούλως, σε ορισμένη δραστηριότητα, αντί για το πραγματικό του όνομα· εξομοιώνεται, με προϋποθέσεις, με το όνομα.

Παρώνυμο (παρατσούκλι): το όνομα που δίδεται από τρίτους σε κάποιο πρόσωπο.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ · ΑΚ 58

Όνομα και ψευδώνυμο, **ως στοιχεία της προσωπικότητας**, προστατεύονται με την **ΑΚ 58**: **άρση της προσβολής και παράλειψή της στο μέλλον**. **Δεν προστατεύεται το παρώνυμο**.

Η ΗΛΙΚΙΑ

Η ηλικία

Είναι το χρονικό διάστημα που έχει περάσει από τη γέννηση του προσώπου.

Ενήλικοι: έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος

Ανήλικοι: δεν το έχουν συμπληρώσει —
- **νήπια**: δεν έχουν συμπληρώσει το 10ο έτος
- **κυρίως ανήλικοι**: το έχουν συμπληρώσει

Σημασία κυρίως για τη ρύθμιση της **δικαιοπρακτικής ή αδικοπρακτικής ικανότητας**.

Το φύλο

Η **διάκριση σε άνδρες και γυναίκες γίνεται με βάση τις διαφορές των εξωτερικών γεννητικών οργάνων**· το **ερμαφρόδιτο** πρόσωπο κατατάσσεται στο φύλο του οποίου τα χαρακτηριστικά υπερισχύουν.

Είναι δυνατή η **μεταβολή του φύλου**.
Σ 4 § 2: **ισότητα** ανδρών και γυναικών.

(προγεννητική) ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ ΤΟΥ ΤΕΚΝΟΥ

Απαγορεύεται, εκτός για αποφυγή **σοβαρής κληρονομικής νόσου που συνδέεται με το φύλο** (**ΑΚ 1455 § 2**, άρθρο 2 § 3 εδ. β΄ ν. 3305/2005). Αλλιώς **αξιόποινη πράξη (κακούργημα)**: κάθειρξη έως 15 ετών (άρθρο 26 § 1 ν. 3305/2005).

Διεμφυλικά πρόσωπα

Άτομα στα οποία ο εσωτερικός και προσωπικός **τρόπος με τον οποίο βιώνουν το φύλο τους** βρίσκεται σε **αναντιστοιχία με το φύλο που καταχωρίστηκε κατά τη γέννησή τους** με βάση τα βιολογικά χαρακτηριστικά («δυσφορία γένους»).

Πριν

Αλλαγή φύλου με τα άρθρα 14 § 1 ν. 344/1976 και 782 ΚΠολΔ, αλλά θεωρούνταν αναγκαία η **προηγούμενη πλήρης χειρουργική επέμβαση** (ΜΠρΘεσ 2351/2009)· επικρίθηκε ως αντίθετη στα άρθρα 2 § 1, 5 § 1, 7 § 2 Σ και 8 ΕΣΔΑ.

Ν. 4491/2017

Αποσυνδέει τη «διόρθωση» του φύλου από την υποχρεωτική χειρουργική επέμβαση ή άλλες ιατρικές πράξεις. Προϋποθέσεις:

α) συμπλήρωση ορισμένης ηλικίας · β) το άτομο να μην είναι έγγαμο · γ) τελεσίδικη δικαστική απόφαση (εκούσια δικαιοδοσία, αυτοπρόσωπη δήλωση, χωρίς δημοσιότητα) · δ) καταχώριση στο ληξιαρχείο

Βασική προϋπόθεση η **ασυμφωνία/δυσφορία γένους**· δεν αρκεί «μια απλή δήλωση βούλησης» (ΕιρΦλώριν 3/2018).

> Δεν επηρεάζονται υποχρεώσεις ή δικαιώματα που προϋπήρχαν, ούτε η γονική μέριμνα. Για ανήλικο αιτούντα: επιπλέον «ασφαλιστικές δικλείδες» (άρθρο 3 § 2).

Η ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ · ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ

Η έννομη σχέση που απορρέει από κοινή καταγωγή ή από γάμο ή από σύμφωνο συμβίωσης και προσδιορίζει νομικά το πρόσωπο σε σχέση με τα άλλα πρόσωπα.

Διακρίνεται σε **συγγένεια εξ αίματος** και **εξ αγχιστείας** (ΑΚ 1463, 1464)· ιδρύεται και με **υιοθεσία** (ΑΚ 1584–1585).

α) Εξ αίματος	Θεμελιώνεται με τη γέννηση (ΑΚ 1463): **σε ευθεία γραμμή** (το ένα κατάγεται από το άλλο, π.χ. πατέρας – γιος) ή **εκ πλαγίου** (κατάγονται από το ίδιο πρόσωπο, π.χ. αδέλφια).
β) Εξ αγχιστείας	Σχέση του ενός συζύγου προς τους συγγενείς του άλλου· διατηρείται και μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου ή του συμφώνου (ΑΚ 1462 εδ. β΄).
γ) Από υιοθεσία	**Ανηλίκων**: μεταξύ θετού γονέα, των συγγενών του και του θετού τέκνου (ΑΚ 1561). **Ενηλίκων**: μόνο μεταξύ θετού γονέα και θετού τέκνου, και των κατιόντων του που γεννήθηκαν μετά την υιοθεσία (ΑΚ 1584).

Συγγένεια και τεχνητή γονιμοποίηση

Όταν ο γονικός δεσμός **δεν έχει βιολογικό υπόβαθρο** (π.χ. γεννητικό υλικό τρίτων), ο ν. 3089/2002 συνδέει νομικά το τέκνο όχι με τους **«γενετικούς»** αλλά με τους **«κοινωνικούς»** γονείς του (π.χ. **ΑΚ 1464 § 1**, παρένθετη μητρότητα).

> **ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ**
>
> Σημασία δεν έχει μόνο η **βιολογική καταγωγή**, αλλά και η **ιδιωτική αυτονομία**: η βούληση προσώπων να συνδεθούν νομικά με το τέκνο που θα γεννηθεί (ΑΚ 1460, 1471 § 2 αρ. 2, 1478 § 2, 1479 § 2).

Η σημασία της συγγένειας στο δίκαιο

Αφενός προϋπόθεση για κτήση δικαιωμάτων ή δημιουργία υποχρεώσεων (π.χ. διατροφή, νόμιμη μοίρα, γονική μέριμνα).

Αφετέρου περιορίζει ειδικές ικανότητες (π.χ. κώλυμα γάμου) ή συνδέεται με έννομες συνέπειες.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΝΝΟΜΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ

- **ΑΚ 98, 101**: ακυρότητα απόφασης σωματείου για δικαιοπραξία με συγγενή εξ αίματος μέλους που την ψήφισε
- **ΑΚ 941, 939**: τεκμήριο γνώσης της βλάβης των δανειστών, αν ο υπέρ ου είναι συγγενής του οφειλέτη
- ΚΠολΔ 401, ΚΠΔ 222: άρνηση μαρτυρίας λόγω συγγένειας

Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ (ΑΚ 51) · ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο σταθερός νομικός δεσμός του προσώπου προς μια γεωγραφική περιοχή ή συγκεκριμένο σημείο αυτής

Ο τόπος της κύριας και μόνιμης εγκατάστασης του προσώπου (ΑΚ 51) — το «γεωγραφικό στίγμα» του ανθρώπου (Φραγκίστας). Αποτελεί **το κέντρο των βιοτικών, επαγγελματικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων** του: ουσιαστικό στοιχείο εξατομίκευσης.

- **Διάκριση από τη διαμονή**: η διαμονή έχει στοιχείο προσωρινότητας (βλ. και ΑΚ 56).
- Ως κατοικία νοείται πολλές φορές και **το συγκεκριμένο οίκημα** (π.χ. οδός Μεγ. Αλεξάνδρου 19, Αθήνα).
- ΑΠ 630/2016: προέχοντα στοιχεία είναι κατά κύριο **λόγο η μόνιμη εγκατάσταση** και η ειδική κατοικία για υποθέσεις του επαγγέλματος.

> Διακρίνεται σε **εκούσια** και **νόμιμη**

α) Εκούσια κατοικία

Αυτή που **επιλέγεται με τη βούληση του προσώπου**. Απαιτούνται **δύο στοιχεία**:

(α) υλικό (corpus): πραγματική εγκατάσταση σε έναν τόπο (π.χ. εκεί συγκεντρώνονται εργασία, κατοικία οικογένειας)

(β) βουλητικό (animus): πρόθεση χρησιμοποίησης **αυτού του τόπου ως κέντρου των βιοτικών του σχέσεων** — συνάγεται αντικειμενικά· δεν υπάρχει στη φυλακή, σε εγκατάσταση για λόγους υγείας, ούτε σε φοιτητές.

> Η κτήση κατοικίας είναι **οιονεί δικαιοπραξία** — *εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για τη δικαιοπρακτική ικανότητα*· οι ανίκανοι χρειάζονται τη συναίνεση του νόμιμου αντιπροσώπου τους.

β) Νόμιμη κατοικία

Αποκτάται αμέσως **βάσει των διατάξεων του νόμου**, ανεξάρτητα από τις προϋποθέσεις της εκούσιας. Την έχουν:

- οι ισόβιοι δημόσιοι υπάλληλοι, κυρίως οι δικαστικοί λειτουργοί: τον τόπο διορισμού (ΑΚ 54)
- οι ανήλικοι: την κατοικία των γονέων ή του γονέα που ασκεί τη γονική μέριμνα (ΑΚ 56 § 1)
- οι ανήλικοι υπό επιτροπεία: την κατοικία του επιτρόπου
- όσοι τελούν υπό πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση: την κατοικία του συμπαραστάτη (ΑΚ 56 § 2)

Αρχές που διέπουν την κατοικία

Αρχή της αποκλειστικότητας (ΑΚ 51 εδ. β΄): το πρόσωπο δεν μπορεί να έχει ταυτοχρόνως περισσότερες από μία κατοικίες. Σε περίπτωση **πολλαπλής κατοικίας** θεωρείται ο τόπος της κύριας εγκατάστασης.

Εξαίρεση: Ειδική κατοικία (ΑΚ 51 εδ. γ΄): οι επαγγελματίες μπορούν να έχουν περισσότερες ειδικές κατοικίες (**πολλαπλή ειδική κατοικία**).

Αρχή της αναγκαιότητας (ΑΚ 52): για την προστασία των συναλλαγών, κάθε πρόσωπο πρέπει να έχει κατοικία. Αν μεταβάλει την κατοικία του χωρίς να αποκτήσει καινούργια, ισχύει η προηγούμενη.

ΑΚ 53: αν δεν αποδεικνύεται η τελευταία κατοικία, λογίζεται ως κατοικία ο **τόπος όπου διαμένει**, χωρίς πρόθεση μόνιμης εγκατάστασης (σπουδές, ασθένεια κ.λπ.).

> **Πρακτική σημασία:** τόπος εκπλήρωσης της παροχής (ΑΚ 320, 321), παρένθετη μητρότητα (ΑΚ 1458 — αποφυγή σχετικού «τουρισμού»), δωσιδικία (ΚΠολΔ 22) κ.ά.

Η ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ · ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο νομικός δεσμός ενός προσώπου με ορισμένη Πολιτεία

Ημεδαποί (με ελληνική ιθαγένεια) και **αλλοδαποί** (χωρίς αυτήν).

ΚΕΙ, ν. 3284/2004· τελευταία τροποποίηση ν. 4531/2018.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΣΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

- Ο αλλοδαπός **απολαμβάνει τα ίδια δικαιώματα με τον ημεδαπό** (**ΑΚ 4**).
- Εξαιρέσεις: π.χ. ΕισΝΑΚ 107 (ιθαγένεια διοικούντων σωματείο)· απαγόρευση κτήσης εμπράγματων δικαιωμάτων από αλλοδαπούς σε παραμεθόριες περιοχές.
- **Ιδιαίτερη σημασία στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο** (**ΑΚ 5 επ., 11, 13 επ., 29**): συνδετικό στοιχείο για το εφαρμοστέο δίκαιο.

Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας

Με τη **γέννηση** (1 ΚΕΙ), **αναγνώριση** (2), **υιοθεσία** (3), **κατάταξη ομογενούς αλλοδαπού στις ένοπλες δυνάμεις** (4), **πολιτογράφηση** (5 επ. ΚΕΙ) κ.λπ.

ius sanguinis (1 § 1 ΚΕΙ): το τέκνο Έλληνα ή Ελληνίδας αποκτά από τη γέννηση την ελληνική ιθαγένεια.

ius soli (1 § 2 ΚΕΙ): γέννηση σε ελληνικό έδαφος, εφόσον δεν αποκτάται άλλη ιθαγένεια.

> **Άρθρο 4 § 3 Σ:** «…επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια, μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος».

Νέος τρόπος κτήσης «με δήλωση και αίτηση»

Για αλλοδαπούς, λόγω: **α)** γέννησης στην Ελλάδα, με εγγραφή στην Α΄ τάξη ελληνικού σχολείου και νόμιμη διαμονή των γονέων (1Α ΚΕΙ)· ή **β)** ολοκλήρωσης ορισμένης φοίτησης σε ελληνικό σχολείο (1Β ΚΕΙ).

Αρχική μορφή (ν. 3838/2010) αντισυνταγματική (ΟλΣτΕ 460/2013)· τροποποίηση με ν. 4332/2015.

Εθνικότητα

Ο **πραγματικός** δεσμός μεταξύ ενός προσώπου και ενός έθνους — διακρίνεται από την ιθαγένεια (ΣτΕ 350/2011, ΣτΕ 1121/2011). Ομοεθνείς ή ομογενείς / αλλοεθνείς ή αλλογενείς.

Ιθαγένεια της Ένωσης

Η ΣΕΕ προβλέπει την **ιθαγένεια της Ένωσης** (άρθρο 9 εδ. β΄, γ΄) για τους πολίτες των κρατών-μελών, με ιδιαίτερα δικαιώματα έναντι τρίτων χωρών — κυρίως την **απαγόρευση διακρίσεων λόγω ιθαγένειας** (άρθρο 20 ΣΛΕΕ· ΑΠ 1424/2005).